

AVRUPA BİRLİĞİ'NE KATILIM SÜRECİNDE TÜRKİYE'DE MEDYA POLİTİKALARININ DÖNÜŞÜMÜ

Didem ÇABUK¹

ÖZET

1999 Helsinki Zirvesi'yle Avrupa Birliği'ne (AB) adaylık statüsü resmiyet kazanan Türkiye siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda gerçekleştirdiği yasal düzenlemelerle Kopenhag Kriterlerini ve AB müktesebatını yerine getirmeye çalışmaktadır. Bu çerçevede yasal düzenlemeye gidilen alanlardan biri de medya alanıdır. Bu çalışmada resmi belgeler üzerinden Avrupa Birliği'ndeki medya düzenlemelerinin Türk mevzuatına yansımaları irdelenmiştir. Medya alanındaki yasal dönüşümlerin uygulamaya yansımadağı; ifade ve basın özgürlüğü konularında Türkiye'nin önünde hala daha sorunlar olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Avrupa Birliği, medya politikaları, ifade özgürlüğü

THE TRANSFORMATION OF MEDIA POLICIES IN TURKEY DURING THE EUROPEAN UNION ACCESSION

ABSTRACT

As an official candidate to EU membership since the 1999 Helsinki Summit, Turkey is attempting to meet the Copenhagen Criteria and the EU acquis by issuing legal regulations in political, economic and cultural fields. In this frame, one of the fields that must be regulated legally is the media. This study analyses the reflection of EU regulations on media in Turkish legislation. The research put forth that legal transformations in the field of media are not reflected in the practice and that Turkey still has drawbacks in issues like freedom of expression and press.

Keywords: European Union, media policies, freedom of expression

1. Giriş

Avrupa Birliği serüveni 1959'da başlayan Türkiye, yaşadığı siyasi ve ekonomik bunalımların ardından 1980'lerin ikinci yarısından itibaren Birlikle olan ilişkilerine hız vermiş ve tam üye olma yolunda kararlı adımlar atmıştır. 1999 Helsinki Zirvesiyle adaylığı resmiyet kazanan Türkiye, hazırladığı Uyum Paketleriyle ve yasal değişikliklerle üye devlet sıfatını kazanması için gerekli olan

¹ Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim Dalı,
dcabuk@akdeniz.edu.tr

Kopenhag kriterlerini ve Avrupa Birliği müktesebatını yerine getirmeye çalışmaktadır.

Avrupa Birliği yasalarına uyumlaşma sürecinde değişikliklere gidilen alanlardan biri de medyadır. Türkiye'nin bu süreçte medya alanında yaptığı yasal düzenlemeler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı ise Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde Avrupa Birliği medya politikalarının Türk mevzuatına nasıl yansıdığını, Avrupa Birliği Katılım Ortaklığı Belgelerine, Türkiye'nin hazırladığı Ulusal Programlara ve Uyum Paketlerine yer vererek ortaya koymaktır.

Bu amaca yönelik olarak çalışmada öncelikle medya politikalarını daha iyi değerlendirmek açısından Birliğin tarihsel gelişimine, genişleme ve derinleşme süreçlerine kısaca yer verilmiştir; Birliğin medya alanında getirdiği düzenlemeler ve uygulamalar irdelenmiştir. Daha sonra ise Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin tarihsel gelişimi ve mevcut durumu ele alınmıştır. Son olarak ise resmi belgeler üzerinden Avrupa Birliği'ndeki medya düzenlemelerinin Türk mevzuatına yansması değerlendirilmiştir. Çalışma, medya alanındaki yasal dönüşümlerin uygulamaya yansmadığını; ifade ve basın özgürlüğü konularında Türkiye'nin önünde hala daha sorunlar olduğunu ortaya koymaktadır.

2. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'ndan Avrupa Birliği'ne

Avrupa Kıtası üzerinde yer alan ülkelerin birleşme fikri, 19. yüzyıl'da Fransa ve Almanya arasındaki düşmanlığın ve Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının ardından yaşanan büyük ekonomik, toplumsal ve siyasal yıkımların bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Thody, 1997). Avrupa devletleri hem bu yıkımları bertaraf etmek hem de bu gibi olumsuz sonuçları tekrar yaşamamak adına ortak bir Avrupa kültürü üzerinde yapılacak olan ekonomik bir bütünleşme kararına varmışlardır. Bu kararın alınmasına birlik fikrini ortaya atarak katkı sağlayan en önemli isim ise Jean Omer Marie Gabriel Monnet'dir (ABGS, 2012a). Fransa Planlama Örgütü Başkanı olan Monnet, Fransa ve Almanya'nın dönemin en önemli sanayi hammaddeleri olan kömür madenleri ve çelik fabrikalarının uluslararası denetim altına alınmasıyla iki ülkenin yeniden birbirleriyle savaşma riskinin ortadan kalkacağını ileri sürmüştür

(Thody, 1997: 3). 9 Mayıs 1950 tarihinde Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schuman bu fikri *Schuman Deklarasyonu* adıyla tüm dünyaya duyurmuştur. Bu deklarasyonla başlayan birleşme süreci 18 Nisan 1951 tarihinde Paris Anlaşması'yla kurulan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) ile somutlaşmıştır. Topluluğun kurucu üyeleri ise *Altılar* olarak anılan Fransa, Federal Almanya Cumhuriyeti (Batı Almanya), İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'tur (ABGS, 2012a).

AKTÇ'yi kuran bu altı ülke daha sonra 27 Mart 1957 tarihinde Roma Antlaşması ile Avrupa Ekonomik Topluluğunu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu'nu (AAET) kurmuşlardır (Thody, 1997: 10). Roma Antlaşması'nın birincil amacı üye ülkeler arasında ortak bir pazarın kurulması, ekonomik faaliyetlerin rahatça gerçekleştirilmesi için ekonomi politikalarının uyumlaştırılması, dengeli ve sürekli bir gelişme ile ekonomik istikrarın sağlanmasıdır. AKTÇ, AET ve AAET 1967 yılında birleşerek Avrupa Toplulukları adını almış; Şubat 1986'da ise Avrupa Tek Senedi, Topluluğun yalnızca tek bir pazardan oluşacağını, bu pazarda malların, kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşabileceğini karara bağlamış ve bu hedefin gerçekleşmesi için gereken önlemlerin alınmasını öngörmüştür

Avrupa Toplulukları, 7 Şubat 1992 tarihinde imzalanarak 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Antlaşmanın 151. maddesinde, "*Birlik, üye ülkelerin kültürlerinin gelişmesine katkıda bulunacak, bir yandan da milli ve bölgesel farklılıklarına saygı duyacak, aynı zamanda ortak kültürel mirası ön plana çıkaracaktır*" denilmiştir. Bu maddeden de anlaşılacağı gibi Maastricht Antlaşması, önceki metinlerden farklı olarak, ekonomik birlik anlayışına siyasal ve sosyo-kültürel bir boyut eklemiş ve böylelikle, anlaşmaya taraf olan devletleri ortak bir Avrupa kimliği yaratma konusunda çalışmaya yönlendirmiştir. Bununla birlikte Avrupa vatandaşlığı kavramının oluşturulması; özgürlük, güvenlik ve adaletin güvence altına alınması; ekonomik ve toplumsal gelişmenin desteklenmesi ve Avrupa'nın dünya içindeki rolünün vurgulanması AB'nin hedefleri arasındadır (ABGS, 2012b).

AB'nin genişleme süreci, yatay genişleme ve dikey genişleme (derinleşme) olarak iki boyutta değerlendirilmektedir. Yatay genişleme gerekli koşulları

karşılayan adayların birlik ya da topluluğa katılmasıyla gerçekleşen coğrafi genişlemeyi ifade ederken; derinleşme ise hem ilgili konularda birlik kurumlarının sayısal açıdan artmasını hem de bu kurumların yetki ve görev alanlarının genişlemesini ifade etmektedir.

AB'nin tarihsel olarak genişleme sürecinin ilk dönemlerinde topluluklara ait yapı ve kurumların sağlamlaştırılmasına ve belirli bir düzeye getirilerek istikrarlılaştırılmasına duyulan ihtiyaç nedeniyle derinleşmeye öncelik verildiği görülmektedir. Yatay genişleme süreci ise ancak 70'li yıllardan itibaren gündeme gelmiştir (Stammen, 2008: 198). AB, AKÇT'ndan itibaren gerçekleşen altı yatay genişleme dönemi sonucunda 27 ülkenin üye olduğu bir ekonomik ve siyasal bir birlik niteliği kazanmıştır (European Commission, 2012a).

AB'nin derinleşmesi ise ortak politikalarla gerçekleştirilmektedir. İlk olarak Ortak Tarım Politikası ile başlayan derinleşme süreci ulaşım, rekabet, kültür, sağlık, çevre, temel haklar, sosyal politika gibi toplumsal yaşamının her alanını kapsayan konularda belirlenen politikalarla gelişmeye devam etmektedir. Bugün AB ortak politikalarını ifade eden AB Müktesebatı ilgili otuz beş konu başlığı altında toplanmaktadır (European Commission, 2012b).

AB'nin derinleşme sürecindeki önemli gelişmelerden biri de Kopenhag Kriterleridir. Avrupa Topluluklarının 1992'de Maastricht Antlaşması'nı imzalayarak AB adı altında bütünleşmelerinin ardından 1993'te Kopenhag'da toplanan Liderler Zirvesi, birliğe yeni katılacak olan ülkelerin belirlenmesine temel oluşturan ölçütleri kabul etmişlerdir. Kopenhag Kriterleri, siyasal ve ekonomik alandaki temel politikaları ortaya koyması açısından derinleşme boyutu çerçevesinde değerlendirilebileceği gibi ortaya koyduğu ölçütlerle genişleme sürecinin de belirleyicisi durumundadır.

Kopenhag Kriterleri üç temel başlık altında toplanmıştır. *Siyasi kriterler*, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı gösterilmesini ve korunmasını garanti eden kurumların varlığını; *ekonomik kriterler*, işleyen bir pazar ekonomisinin varlığının yanı sıra Birlik içindeki piyasa güçleri ve rekabet baskısına karşı koyma kapasitesine sahip olunmasını; *AB Müktesebatı'na uyum kriteri* ise AB

Müktesebatını uygulayabilmek için idari ve hukuki kapasiteyi ifade etmektedir (European Commission, 2012b).

AB'nin Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinde izlemiş olduğu genişleme politikaları, Kopenhag Kriterleri'nin sağlanması karşılığında AB'nin hedef hükümetlere dış teşvikler sağladığı bir koşulluluk politikası olarak tanımlanabilir (Schimmelfenning ve Sedelmeier, 2004: 662). Bir aday ülkenin bu ölçütlere uyup uymadığına karar verme yetkisi Avrupa Konseyi'ne aittir. Bunun için AB Komisyonu aday ülkelerin kriterler çerçevesinde izlemiş oldukları gelişmeleri yıllık düzenli raporlarla Konsey'e iletmektedir (European Commission, 2012b).

3. Türkiye'nin Avrupa Birliği Adaylığı

Lüksemburg (1997), Cardiff (1998), Viyana (1998) ve Köln (1999) zirvelerinin ardından AB, Türkiye'ye aday ülke statüsünü 11-12 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nde tanımıştır. Zirve Sonuç Bildirisi'nde, üyelik için gerekli olan reformların gerçekleştirilmesine rehberlik etmesi için Türkiye için bir "Katılım Öncesi Strateji" geliştirileceği; katılım sürecinde Türkiye'nin de Topluluk Programları'ndan faydalandırılacağı ve AB ile diğer aday üye ülkeler arasında yapılacak toplantılara dahil edileceği belirtilmiştir. Türkiye'nin AB'ye katılımında, müktesebatın üstlenilmesine ilişkin bir ulusal program hazırlaması ön görülerek Türk mevzuatının AB müktesebatıyla uyumlaştırılması amacıyla Komisyondan müktesebatın analitik incelenmesi sürecini hazırlaması ve katılım öncesi sağlanacak olan tüm mali yardımların koordinasyonuna ilişkin bir çerçeve oluşturması istenmiştir (ABGS, 2012c).

Helsinki Zirvesi'nden sonra gerçekleşen toplantıların ardından 16-17 Aralık 2004 tarihlerinde gerçekleşen Brüksel Zirvesi'nde AB'nin Türkiye ile müzakerelere başlaması kararlaştırılmıştır. Zirve sonrasında yayınlanan Sonuç Bildirgesi'nin "Genişleme" başlığı altında Türkiye'ye ilişkin değerlendirmeler ve müzakere çerçeveleri yer almaktadır (bkz., ABGS, 2012d). Bu değerlendirmelerin 22. paragrafında müzakerelerin başlatılması altı adet yasanın yürürlüğe girmesi şartına bağlanmaktadır. Bu yasalar Dernekler Kanunu, Yeni Ceza Kanunu, İstinaf

Mahkemeleri Kanunu, Adli Kolluk Kanunu, Ceza Usul Kanunu ve Ceza İnfaz Kanunu'dur.

Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde resmen başlamıştır. Katılım müzakereleri AB Müktesebatının 35 başlığı altında gerçekleştirilmektedir. Türkiye ile olan müzakerelerin devam ettiği başlıklar arasında "Bilgi Toplumu ve Medya" başlığı da bulunmaktadır (ABGS, 2012e).

4. Avrupa Birliği Medya Politikaları

AB mevzuatının birincil kaynağını oluşturan kurucu antlaşmalardan Roma Antlaşması'nda görsel işitsel alan doğrudan düzenlenmemiştir. Bir hizmet olarak düzenlenen televizyon yayınları, hizmetlerin serbest dolaşımı bölümünde ele alınmıştır. Maastricht Antlaşması'nın 128. maddesi ise kültür ve görsel-işitsel alanı düzenlemektedir. Buna göre (The Maastricht Treaty, 1992: 30);

- AT, üye devlet kültürlerinin ortak kültür mirasını da dikkate alarak ulusal ve bölgesel çeşitliliklere saygı kapsamında yaygınlaşmasına katkıda bulunur.

- AT, Avrupa halklarının kültürlerinin ve tarihlerinin tanınmasının ve yaygınlaştırılmasının geliştirilmesi, önemli kültürel değerlerin Avrupa düzeyinde korunması, ticari nitelikte olmayan kültürel alışveriş ve görsel-işitsel sektörü de içeren sanatsal ve edebi eserler konularında üye devletler arasındaki işbirliğini teşvik etmeyi amaçlar.

- AT ve üye devletler kültür alanında üçüncü ülkelerle ve özellikle Avrupa Konseyi olmak üzere uluslararası uzman örgütlerle işbirliğini destekler.

- AT, Antlaşmanın diğer hükümleri uyarınca yürüteceği faaliyetlerde özellikle kendi içindeki kültürlerin çeşitliliğini gözetmek ve teşvik etmek için kültürel boyutları dikkate alır.

Schlesinger' göre (1997: 371'den aktaran Bek, 2003a: 24) kültürel konular Maastricht Antlaşması'ndan sonra AB medya politikalarında önem kazanmaya başlamıştır. Bunun temel nedeni ise ABD'nin medya sektöründeki hakimiyeti karşısında Avrupa endüstrisini desteklemek için medya ve üniversiteler arasındaki

etkileşimi artırmak, televizyon programlarının serbest dolaşımını sağlamak, eğitim ve teşvik gibi yöntemlerle Avrupa medyasını ve kültürünü oluşturmaktır.

1980'lerin ikinci yarısından sonra önem kazanmaya başlayan AB medya politikaları, 2005 yılına kadar müktesebatın “*kültür ve görsel işitsel politika*” başlığı altında; 2005'ten sonra ise “*bilgi toplumu ve medya*” başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu politikalarda diğer kitle iletişim araçlarından ziyade temel olarak televizyona ağırlık verilmiştir. Yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi sürecinde ve televizyon programları yapımında AB'nin göreceli olarak ABD'nin gerisinde kalması, AB kurumlarının medya sektörünün teknolojik, ekonomik ve kültürel boyutlarına ilişkin birtakım atılımlar yapmasına neden olmuştur. Bu atılımlarla AB ortak bir yayıncılık pazarı oluşturarak küresel rekabet gücünü arttırmayı hedeflemiştir.

AB görsel-işitsel politikaları iki sütundan oluşmaktadır. Bunlardan ilki düzenleyici çerçeveyi oluşturan Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi (Television without Frontiers Directive) ikincisi ise başta MEDIA programları olmak üzere görsel-işitsel endüstriyi destekleyen kaynak yaratma programlarıdır (de Smaele, 2009: 16). Bununla birlikte AB'nin görsel-işitsel politikalarını biçimlendiren beş temel adım atılmıştır. Bunlar ortak bir yayıncılık pazarının oluşturulmasıyla ilgili Yeşil Bildiri (1984), Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi (1989), Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin ilk revizyonu (1997), Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi (2007) ve Yasalaştırma'dır (2010) (European Commission, 2012c).

4.1. Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi

AB medya politikalarının belirlenmesindeki ilk girişim 1980'lerin başında uydu yayıncılığının gelişmesiyle başlatılmıştır. Avrupa Parlamentosu'nun 1982 yılında görevlendirdiği Komisyon iki rapor hazırlayarak Konseye sunmuştur. Bunlardan ilki olan ve 1983 yılında yayınlanan “Interim Report on the Realities and Trends of Television in Europe (Avrupa'da Televizyonun Eğilimleri ve Gerçeklikleri Üzerine Geçici Rapor) Avrupa TV programının nasıl oluşturulacağı, yasal engellerin nasıl aşılacağı konusunda ilgilidir. İkincisi ise uydu ve kablo yayıncılığı alanında ortak bir pazar oluşturmayı amaçlayan Sınırsız Televizyon başlıklı Yeşil Bildiri'dir.

Bu Bildiri 1989 yılında onaylanan ve 1997 ve 2007 yıllarında güncellenen Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin temelini oluşturmaktadır.

Yedi ana bölümden ve yirmi yedi maddeden oluşan 89/552/EEC sayılı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi, AB ortak pazar politikalarına uygun olarak tek bir görsel-işitsel pazarın yaratılabilmesi amacıyla topluluk içinde televizyon yayınlarının serbest dolaşımına ilişkin yasal altyapıyı düzenlemektedir (European Commission, 2010e). Direktif Avrupa yapımı televizyon programlarının üretim, dağıtım ve geliştirilmesi, televizyon yayınlarına uygulanan kurallar, cevap ve düzeltme hakkı, küçüklerin korunması, televizyon reklamları, sponsorluk ve tele alışveriş gibi konularda düzenlemeler getirmiştir.

Direktif'in 4. ve 5. maddelerine göre; yayın kuruluşları haber, spor olayları, milli oyunlar, reklamlar, teleteks ve tele-alışveriş dışında kalan iletim zamanlarının büyük bir oranını Avrupa kaynaklı yapımlara ayırmakla yükümlüdür. Bununla birlikte yayın kuruluşları iletim zamanlarının en az yüzde 10'unu ya da program bütçelerinin en az yüzde 10'unu Avrupalı bağımsız yapımcıların yapımlarına ayırmakla yükümlüdür. 3 Ocak 1991'den itibaren üye ülkeler bu maddeyle ilgili olarak her iki yılda bir Komisyon'a Madde 4'ün ve Madde 5'in uygulanmasına ilişkin rapor vermelidir. Direktif'in 6. Madde'si ise Avrupalı yapımları tanımlamaktadır (Official Journal, 17.10.1989: 8-9).

Direktifin dördüncü bölümü altında yer alan 10.-20. Maddeleri televizyon reklamlarını, sponsorluğu ve tele-alışverişini düzenlemektedir. Buna göre; televizyon reklamları ve tele-alışveriş diğer program hizmeti bölümlerinden rahatlıkla ayırt edilebilmelidir ve bilinçaltı teknikler kullanılmamalıdır. Reklam ve tele-alışveriş spotları programların arasına en az 20 dakika süre arayla yerleştirilmelidir. Spor karşılaşmaları gibi birbirinden bağımsız bölümlerden oluşan ya da benzer yapıda aralar içeren programlarda reklam ve tele-alışveriş spotları sadece devre ya da bölüm aralarına yerleştirilebilir. Hiçbir dini hizmet yayınına reklam ve tele-alışveriş alınmaz. 30 dakikadan kısa süreli haber bültenleri ve programları, belgeseller, çocuk programları ve dinî programlarda reklam ve tele-alışveriş yayınlanamaz. 45 dakikadan daha uzun süren programlar için bir kez, 90 dakikadan daha uzun süren programlar için iki kez, 110 dakikadan daha uzun süren programlar üç kez reklam ve

tele-alışveriş yayınına izin verilmektedir. Bununla birlikte reklamların toplam süresi günlük yayın süresinin yüzde 15'ini geçemez ve bir saatlik yayın dilimde en fazla 12 dakika reklam yayınlanabilir. Sigara ve tütün ürünleriyle ilgili tüm reklam ve tele-alışveriş biçimleri yasaklanmıştır. Sponsorluklarla ilgili olarak ise haber programları ve güncel olaylarla ilgili programlara sponsor alınması yasaklanmış; sponsorların yayıncı kuruluşun editöryal bağımsızlığını etkilememesi şart koşulmuştur (Official Journal, 17.10.1989: 10-13).

Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi yalnızca televizyonu kapsamaktadır. Oysa yaşanan teknolojik gelişmelerle birlikte günümüzde internet ve cep telefonları üzerinden de yayınlara ulaşabilmektedir. Görsel-işitsel medya hizmetlerinin gelişen kapsamı Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin 2007 yılında güncellenmesine ve diğer kitle iletişim araçlarını da kapsayacak şekilde Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi adıyla değiştirilmesine neden olmuştur. Yeni Direktif, kullanıcıların hizmetler üzerindeki seçme ve denetim seviyelerini göz önünde bulundurarak medya hizmetlerinde lineer (televizyon yayınları) ve lineer olmayan (talebe dayalı hizmetler) olmak üzere ikili bir ayrıma gitmiştir. Direktif'e göre Üye Devletler herhangi bir zamanda kolaylıkla ve doğrudan medya hizmeti sağlayıcısıyla ilgili bilgilere ulaşabilmelidir. Üye devletlerdeki yetkili makamlar görsel-işitsel medya hizmetlerinin ırk, cinsiyet, din ya da millet açısından düşmanlığı körükleyecek herhangi bir unsur içermemesini sağlamalıdır. Ürün yerleştirmeye ise yalnızca belli program türleri içinde (sinema filmleri, televizyon dizileri, spor programları ve hafif eğlence programları) izin verilmiştir (European Commission, 2012e).

AB medya politikalarının değerlendirilmesinde değinilmesi gereken bir diğer belge ise Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi'dir (European Convention on Transfrontier Television). Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'nin Önsözünde "Avrupa Konseyi, sınır ötesi televizyon yayıncılığıyla ilgili Avrupa Konvansiyonu'nu kabul etmiştir." denmektedir (Official Journal, 17.10.1989: 2). Avrupa Konseyi tarafından 5 Kasım 1989 tarihinde kabul edilerek 1 Mayıs 1993 tarihinde yürürlüğe giren Sözleşme yayıncılık alanındaki tanımlar, yayın ilkeleri, reklam, yeniden iletim gibi konularda Avrupa düzeyinde bir standart öngörmektedir. İfade ve haber alma özgürlüğünün gerçekleştirilmesinin bir yolu olan televizyon

yayıncılığında Avrupa ülkeleri arasında ilke/esas ve uygulamalarda birlik ve beraberliği sağlamak üzere düzenlenen sözleşme'nin amacı sınırötesi televizyon yayınlarının Sözleşme'de belirlenen ortak kurallar çerçevesinde yapılarak taraf ülkeler arasında serbestçe dolaşabilmesine olanak tanımaktır (RTÜK, 2012).

4.2. MEDIA Programları

AB medya politikalarının ikinci sütununu oluşturan destek programlarından en önemlisi olan MEDIA (Measures to Encourage the Development of an Audiovisual Industry) programı, Avrupa Komisyonu tarafından 1987 yılında kurulmuştur. 1987-1990 yılları arasında Avrupa Topluluğu Kültür Bakanları'nın denetiminde bir pilot uygulama olarak başlayan program Avrupa çapında görsel-işitsel sektörünün uluslararası alanda rekabet gücünün artırılması ve televizyon kanallarının artan program ihtiyaçlarını karşılama kapasitesinin geliştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir destekleme programıdır. Avrupa düzeyinde sınırlar arası işbirliğini ve kültürel çoğulculuğu teşvik eden bu program küçük ve orta ölçekli üreticilere finansal destek sağlamaktadır (Bek, 2003a: 24-25).

MEDIA programının bu pilot uygulamasının gösterdiği başarılar 1991'den itibaren dört MEDIA programının daha hazırlanarak uygulamaya konmasına neden olmuştur. 1991-1995 yılları arasını kapsayan MEDIA 1 200 milyon ECU'lük bütçesiyle bünyesindeki 19 alt programı desteklemiştir. Bu programlar genel olarak Topluluk şirketlerinin içinde faaliyet gösterecekleri avantajlı bir ortam yaratılmasına yardımcı olmayı, Avrupa yapım ve dağıtım şirketlerinin dünya pazarındaki payını arttırmayı, sinemanın ve senaryo yazarlığının desteklenmesini amaçlamıştır (European Commission, 2012f). Daha sonraki yıllar için hazırlanan MEDIA 2 (1996-2000), MEDIA Plus (2001-2006) ve MEDIA 2007 (2007-2013) programları benzer amaçlarla ve büyük bütçelerle uygulamaya konmuştur. MEDIA 2007 programı 755 milyon Euro'luk bütçesiyle, önceki programlarla benzer şekilde yapım öncesi ve yapım sonrası etkinliklere odaklanmakla birlikte bu programlardan farklı olarak alt programlardan oluşmamaktadır. Bununla birlikte bu programda dijital devrimin sonuçları ve AB'nin genişlemesinin de göz önünde bulundurulduğu belirtilmektedir. MEDIA 2007 programının genel olarak üç amacı vardır (European Commission, 2012g):

- Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini ve sinematografik ve görsel-işitsel mirasını korumak ve geliştirmek; Avrupa halkının bunlara erişebilmesini güvence altına almak kültürlerarası diyalogu özendirmek,

- Avrupa yapımı görsel-işitsel çalışmaların AB içinde ve dışında dolaşımını arttırmak,

- Avrupa görsel-işitsel sektörünün rekabet gücünü açık ve rekabetçi pazar çerçevesi içinde arttırmak.

2014 yılından itibaren MEDIA programının da bir parçası olacağı ve 1,8 milyar Euro bütçeye sahip olan CREATIVE EUROPE (2014-2020) programı ise Avrupada en önemli iş kaynağı olan kültür ve sanat alanında çalışanları bir araya getirerek onları destekleyecek bir program olarak tasarlanmıştır. Temel amacı ise Avrupadaki kültür ve görsel-işitsel sektörler için ayrı durumda bulunan destek mekanizmalarını birleştirerek tüm kültürel ve yaratıcı endüstrilere açık olacak tek durak haline getirmektir (European Commission, 2012h).

4.3. AB Medya Politikalarının Değerlendirilmesi

AB medya politikalarında üzerinde durulan bazı konular vardır. Bunlardan ilki birliğin iletişim politikalarında yer alan ifade ve iletişim özgürlüğü ilkesidir. Bu ilkenin tarihsel kökenleri ise 1950 yılında Roma'da imzalanan ve Türkiye'nin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 10. maddesine dayanmaktadır. AB üye olacak ülkelerden Birlik ile uyum sağlaması için mevzuat değişiklikleri talep ederken, özellikle şiddet içermeyen fikirlerin cezalandırılmaması ve mevzuat hükümlerinin de AİHS ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kararları doğrultusunda yorumlanmasının altını çizmiştir (Asker, 2010: 6).

AB medya politikalarında öne çıkan konulardan ikincisi ise yerellik ve bölgeselliktir. AB ülkelerinde yayıncılık alanında bu konuyla ilgili düzenlemeler yerel diller ve yerel kimlikler ile ilişkili olarak gerçekleşmiştir. Giderek yok olan bölgesel ve azınlık dillerini koruyarak Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini korumak ve yaşatmak amacı 5 Kasım 1992 tarihli "Bölgesel ya da Azınlık Dilleri Avrupa Sözleşmesi" (European Charter for Regional or Minority Languages) ile resmîyet kazanmıştır. Bölgesel, azınlık ve yerel dilleri açık bir şekilde tanımlayan Sözleşme

11. Madde'sinde konuyla ilgili medya alanındaki politikaların da çerçevesini çizmektedir. Buna göre; medyanın bağımsızlığı ve özerkliği ilkesi çerçevesinde bu alanda var olan yetkili kamu makamları ya da rol oynayan temel aktörler dil politikasını kamu hizmeti görevi çerçevesinde değerlendirmelidir (Timisi, 2003: 101-102). AB aday devletlerden mevzuat değişiklikleri talep ederken bu konu üzerinde de önemle durmaktadır.

AB medya politikalarının değerlendirilmesinde ele alınması gereken son konu ise kamu hizmeti yayıncılığıdır. Avrupa Konseyi 1994 yılında kamu hizmeti yayıncılığının hedeflerini şu şekilde sıralamıştır (Brants ve de Bens, 2000:9'dan aktaran Bek, 2003a: 34):

- Kamunun tüm üyelerine ve azınlıklara seslenerek çok kültürlülüğü ve etkinliği yansıtma,
- Ulusal mirasın ve Avrupa mirasının çeşitliliğini yansıtma,
- Ticari sektörün ihmal ettiği seçenek ve beğenileri içirme,
- Tarafsız haberler, çoğulcu, yenilikçi ve çeşitli programlar ile geniş bir kamusal tartışma forumu sağlama.

Erişimde evrensellik, içerikte demokratiklik, çeşitlilik, farklılık ve çoğulculuk gerekçeleriyle kamu hizmeti yayıncılığının gerekliliğini ve önemini vurgulayan Amsterdam Protokolü kamu hizmeti yayıncılarının hükümetten bağımsız olmalarını temel ilke olarak benimsemiştir. Bu nedenle bu kuruluşların parasal kaynaklarının sağlanmasında şeffaf, güçlü ve istikrarlı olması büyük önem taşımaktadır. Avrupa Komisyonu 2001 yılının Ekim ayında yayınladığı bir genelgeyle kamusal fonların kamu hizmeti yayıncılarına nasıl aktarılacağını düzenlemiştir. Buna göre; lisans ücretleri ve her türlü parasal aktarmalar yanında kamu yayıncısına sağlanan indirim ve muafiyetler devlet yardımı olarak adlandırılmış ve devletin kamu hizmetini gerçekleştirmesinde gerekli harcamalar olarak tanımlanmıştır. Komisyon üye ülkelerin yapacağı harcamaları sınırlandırmamakla birlikte kamu yayıncılarının faaliyetlerinde özel şirketlerin piyasaya girişini engellememesi gerektiğini belirtmiştir (Poyraz, 2007: 36).

5. Avrupa Birliği Medya Politikalarının Türk Mevzuatına Yansımaları

Türkiye'de radyo-televizyon hukukunun temelleri 1924 yılında yürürlüğe giren 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu ile atılmıştır. Kanunun özel teşebbüse izin veren hükmü uyarınca İş Bankası, Anadolu Ajansı ve birkaç şirket bir araya gelerek Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'ni kurmuşlar ve 1927 yılında İçişleri Bakanlığı ile radyo işletmeciliği yapmak üzere on yıllık bir sözleşme imzalamışlardır. Ancak ekonomik gerekçeler ve denetim yetersizlikleri gibi nedenlerle bu girişimin başarısızlığa uğraması sonucu 18 Ağustos 1936'da çıkartılan bir kararname ile Türk Telsiz Telefon Anonim Şirketi'nin işletme ruhsatı iptal edilmiş ve tüm radyo istasyonları PTT Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Yüksel, 2009a: 210).

Türkiye'de radyoda kendini gösteren bu devletçilik anlayışı ilerleyen yıllarda televizyon ile ilgili düzenlemelerde de kendini göstermiş; 8 Ağustos 1993 yılında yapılan Anayasa değişikliğine kadar radyo ve televizyon istasyonlarının kurulması, işletilmesi ve denetimi devlet tekelinde olmuştur. 1961 Anayasası'nın 121. maddesi uyarınca 24 Aralık 1963'te 359 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Kanunu çıkartılarak radyo ve televizyon istasyonları kurma ve işletme hakkı TRT'ye verilmiştir. Bu kanunla birlikte devlet yayıncılığı döneminden kamu hizmeti yayıncılığı dönemine geçildiği söylene de TRT'nin özerkliği yeterince sağlanamadığından kamu hizmeti yayıncılığının gereklerini tam olarak hiçbir zaman yerine getirememiştir. 1972 Anayasası'nın değiştirilen 121. Maddesi ve 1982 Anayasası'nın 133. Maddesi de radyo ve televizyon yayıncılığı ile ilgili düzenlemelerinde “özerklik” sözcüğünü kaldırarak radyo ve televizyon istasyonlarının ancak devlet eliyle kurulabileceklerini ve idarelerinin “tarafsız” bir kamu tüzel kişiliği halinde düzenleneceğini belirtmektedir. TRT'nin “özerk” bir kurum olduğu hükmü Anayasa'nın 133. Maddesi'nde 1993 yılında yapılan değişiklikle yer edinmiştir (Yüksel, 2009a; 2009b).

Bununla birlikte Türkiye'de radyo ve televizyon alanında devlet tekelinin kalkması Anayasa'nın 133. Madde'sinde yapılan değişiklikle gerçekleşmiştir. Bu değişiklik uyarınca çıkartılan 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun radyo ve televizyon yayınlarında izin ve lisans sistemi

getirmiştir. Ayrıca bu yasa ile radyo ve televizyon faaliyetlerini düzenlemek amacıyla Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur (Yüksel, 2009b: 393; Çakır ve Gülnar, 2012, 216). 3984 sayılı yasanın 5. maddesinde özerk ve tarafsız bir kurum olduğu öngörülen RTÜK üyelerinin doğrudan siyasi partiler tarafından aday olarak gösterilmesi, iktidar ve muhalefet partilerine kontenjan tanınması gibi nedenlerle kuruluşundan bu yana eleştirilerin odağı olmuştur.

Türkiye'nin 1999 yılında aday ülke statüsünü kazanmasının ardından 2000 yılında AB Komisyonu tarafından yayınlanan ilerleme raporunda, kültür ve görsel işitsel politika alanında Radyo ve Televizyon İşletmelerinin Kurulması ve Yayınları Hakkındaki Kanunun müktesebatla uyum açısından engeller oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Bu engeller yayın alma özgürlüğü, milliyet temelinde ayrımcılık, Avrupalı ve bağımsız eserlerin desteklenmesi, reklamcılık, televizyon yoluyla alışveriş, küçüklerin korunması ve radyo ve televizyon işletmelerinde yabancı sermaye payının % 20 ile sınırlandırılması olarak belirtilmiştir (ABGS, 2010ı: 44). Raporlarda yayınların Türkçeden başka bir dilde yapılmaması, RTÜK'ün yapısı ve yetkileri de müktesebatla uyum açısından sıklıkla yeniden düzenlemeye gidilmesi gereken alanlar olarak vurgulanmıştır.

Avrupa Birliği medya politikalarının Türk mevzuatına yansımaları Katılım Ortaklığı Belgeleri, İlerleme Raporları ve Uyum Paketleri üzerinden incelenmiştir.

5.1. Katılım Ortaklığı Belgeleri ve İlerleme Raporları

1999 Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmesiyle birlikte 28 Şubat 2001 tarihinde AB, hazırladığı Katılım Ortaklığı Belgesi'yle (KOB) Türkiye için bir yol haritası çizmiştir. 2001/235/EC sayılı Konsey kararı ile 8 Mart 2001'de kabul edilen belge'de Türkiye'nin önüne kısa ve orta vadede gerçekleştirilmesi gereken hedefler konmuştur. Buna göre; Türkiye'den medya alanıyla ilgili kısa ve orta vadede yapılması beklenenler şunlardır (EUR-Lex, 2012a):

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile uyumlu olarak, ifade özgürlüğü ile ilgili hukuki ve anayasal garantilerin güçlendirilmesi.
- Türk vatandaşlarının televizyon ve radyo yayıncılığında anadillerini kullanmalarını yasaklayan hukuki düzenlemeler var ise kaldırılması,

- Lisans, enterkoneksiyon ve evrensel hizmet alanlarında AB müktesebatına uyumun sağlanması; liberalizasyon ihtiyaçlarının daha fazla belirginleştirilmesi,
- Özellikle Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi çerçevesinde, görsel-ışitsel politika alanındaki mevzuat uyumuna başlanması,
- Tüm bireylerin, herhangi bir ayırım yapılmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi görüş, felsefi inanç veya dinine bakılmaksızın, tüm insan hakları ve temel özgürlüklerinden tam olarak yararlandırılmasının temini. Düşünce, vicdan ve din özgürlüğünden yararlanma koşullarının daha da geliştirilmesi.
- Kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşlar için kültürel hakların garanti edilmesi ve kültürel çeşitliliğin sağlanması. Eğitim alanı da dahil olmak üzere bu hakların kullanılmasını önleyen tüm yasal hükümlerin kaldırılması.
- Görsel-ışitsel mevzuata uyumun tamamlanması ve bağımsız televizyon / radyo makamının yetkilerinin güçlendirilmesi.

AB'nin yayınladığı ilk KOB'a karşılık olarak Türkiye 19 Mart 2001 tarihinde kısa ve orta vadedeki taahhütlerini içeren 2001 yılı Ulusal Programını açıklamıştır (ABGS, 2012f). Türkiye açıkladığı bu programla Anayasa'nın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümlerinin, başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere gözden geçirilmesini; RTÜK Kanunu'nun gözden geçirilmesini, basın suçlarının kapsamı ve öngörülen cezalarla ilgili olarak Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesini; 3257 sayılı Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu ile ilgili diğer mevzuatın gözden geçirilmesini, BM Her Türlü Irk Ayırımının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'nin sonuçlandırılmasını taahhüt altına almıştır.

Görsel-ışitsel politikayla ilgili olarak uluslararası mevzuatın Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi olduğunu belirten Türkiye konuyla ilgili müktesebatın incelenmekte olduğunu, 3984 sayılı Radyo ve Televizyon Kurulu ve Yayınları Hakkındaki Kanunun 89/552 ve 97/36 sayılı AB müktesebatıyla uyumlu olmayan konularda düzenlemeler yapılarak uyumun sağlanması gerektiğini belirtmiştir. Azınlıkların anadil kullanımıyla ilgili olarak ise "Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi ve eğitim dili Türkçedir. Ancak bu, vatandaşlarının günlük

yaşamlarında farklı dil, lehçe ve ağzların serbest kullanılmasına engel teşkil etmez. Bu serbestlik, ayrılıkçı veya bölücü amaçlarla kullanılamaz.” denilerek konu ertelenmiştir.

2002 yılında Avrupa Komisyonu'nun Türkiye için hazırladığı İlerleme Raporu göz önünde bulundurularak AB 14 Nisan 2003 tarihinde Türkiye için hazırladığı KOB'u revize etmiştir (ABGS, 2012g). Bu belgede de AB önceki belgeyle benzer şekilde kültürel çeşitlilik, basın özgürlüğü ve ifade özgürlüğü, anadilde eğitim ve yayın başta olmak üzere kültürel hakların temini ve Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi başta olmak üzere mevzuat uyumunun başlatılması konularının üzerinde durmuştur. Türkiye ise 2003 yılı Ulusal Programı'nda ifade özgürlüğünün sınırlarını belirleyen mevzuatın Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine uygunluğu bakımından gözden geçirileceğini, ifade özgürlüğü alanını genişleten yasal ve idari değişikliklerin etkin uygulamasının sağlanacağını, basın özgürlüğünün evrensel standartlarda uygulanması için gerekli tedbirlerin alınacağını, Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması veya farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin hükümlerin hayata geçirileceğini taahhüt etmiştir. Bununla birlikte AB mevzuatına uyum sürecinde 3984 sayılı Kanun'un 9 Ağustos 2002 tarihinde çıkarılan 4771 sayılı Kanun ile yeniden değişikliğe uğratarak ifade özgürlüğünün sağlanması, yeniden iletişim yasağının kaldırılması ve Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilmesi konularında, önemli bir ilerleme sağlandığını belirten Türkiye Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi'ne uyum sağlanmasına öncelik verileceğini ifade etmiştir (ABGS, 2012f).

AB, Türkiye için KOB'u iki defa daha revize ederek 23 Ocak 2006 ve 26 Şubat 2008 tarihlerinde yeniden yayınlamıştır (ABGS, 2012g). Bu metinlerde de AB genel olarak basın özgürlüğü dahil olmak üzere ifade özgürlüğüne ilişkin mevzuatın, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarına uygun olarak revize edilmesini, kültürel çeşitliliğin sağlanması, azınlıkların korunması ve onlara saygı gösterilmesinin teşvik edilmesini, Türkçe dışında yapılan radyo ve televizyon yayınlarına erişimin etkili biçimde

geliştirilmesini ve geriye kalan yasal engellerin ortadan kaldırılmasını, mevcut AB Düzenleyici Çerçevesiyle uyumlu yeni bir Elektronik Haberleşme Kanununun kabul edilmesini ve görsel işitsel politika alanında Sınır Tanımayan Televizyon direktifi ile ilgili mevzuat uyumuna devam edilmesini talep etmiştir.

5.2. Uyum Paketleri

Türkiye'deki medya politikalarının AB ile uyumlaştırılmasının incelenmesinde başvurulması gereken kaynaklardan biri de Uyum Paketleri'dir (TBMM, 2012). 26 Mart 2002 tarihinde kabul edilerek 9 Nisan 2002 tarihinde resmi gazetede yayınlana İkinci Uyum Paketi'nde (4748 sayılı Kanun) Basın Kanunu'nda yer alan "yasaklanmış dil" kavramı kaldırılmıştır. Radyo ve televizyonlarda farklı dil ve lehçelerdeki yayınların serbestleşmesi ise Üçüncü Uyum Paketi kapsamında çıkartılan ve 3 Ağustos 2002 tarihinde kabul edilen 4771 sayılı yasayla mümkün olmuştur. Bu yasayla RTÜK Kanunu'nun 4. maddesinde değişikliğe gidilerek "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir.(...)" hükmü eklenmiştir. Bununla birlikte söz konusu dillerde ve lehçelerde yayın yapılması için ise 2006 yılını beklemek gerekmiştir. Bu tarihe kadar hiçbir özel yayın kuruluşu bu alanda lisans alamamış; 23 Mart 2006'da Diyarbakır'da yayın yapan Gün TV ve Söz TV Kürtçe yayına başlamışlardır (Çakır ve Gülnar, 2012: 218).

Altıncı Uyum Paketi kapsamında çıkartılan ve 19 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 25173 sayılı Kanun düşünce ve ifade özgürlüğü alanlarında Yüksek Seçim Kurulu'nun özel radyo ve televizyon kuruluşlarına yönelik yaptırım yetkisi hafifletmiş ve Terörle Mücadele Yasası'nın 8 inci maddesini düşünce ve ifade özgürlüğünün genişletilmesi amacıyla yürürlükten kaldırmıştır. Bununla birlikte bu kanun Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Yasası'nda da değişikliklere giderek Türk vatandaşlarınca günlük yaşamda geleneksel olarak kullanılan farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkanının, hem kamu hem de özel radyo ve televizyon kuruluşları aracılığıyla sağlanmasını yasal güvence altına almış ve seçim dönemlerindeki yayın yasağının süresini 1 haftadan 24 saate indirmiştir.

17 Nisan 2003 tarihinde yürürlüğe giren Radyo ve Televizyon Yayınlarının Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik AB mevzuatına uyum sağlamada kaydedilen bir başka gelişmedir. Yayıncılık ile ilgili tanımlar, küçüklerin korunması, reklamlar ve tele-alışveriş, yeniden iletim ve kamunun önemli olaylara erişimi konularında yeni düzenlemeler getiren yönetmelik, belirli yaş grupları için tanımlanmış simgelerle görsel ve işitsel olarak yapılacak bilgilendirmelerle özellikle çocukların korunması amaçlanmaktadır (Çakır ve Gülnar, 2012: 218).

Sıklıkla tartışılan RTÜK'ün özerkliği sorunu 2006 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda da yer almıştır (ABGS, 2012g). Raporun Genişletilmiş Siyasi Diyalog ve Siyasi Kriterler başlığı altında yer alan ifade özgürlüğü kapsamında Komisyon yakın dönemde Hükümet tarafından Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) üyelerinin atanma süreciyle ilgili olarak alınan kararların medya düzenleyicisi kuruluşun bağımsızlığını zayıflatması bakımından endişe kaynağı oluşturduğunu ifade etmiştir. Söz konusu bu karar ise RTÜK'ün 9 yönetici üyesinin siyasi partiler tarafından parlamentoda sahip oldukları sandalye sayısı ile orantılı olarak seçilmesine olanak tanıyan 5373 sayılı Kanun'dur.

Komisyon Türkiye'nin kültürel haklarda, özellikle Kürtçe yayın yapan TV kanalı TRT 6'nın yayına başlamasıyla ilerleme kaydettiğini belirtmiştir. Ancak, başta özel radyo ve televizyon yayınlarında, siyasi hayatta, eğitimde ve kamu görevlileri ile iletişimde olmak üzere, Türkçe dışındaki diğer dillerin kullanılmasındaki kısıtlamaların devam ettiğini de ifade eden Komisyon Türkçe dışındaki dillerin kullanımı ile ilgili yasal çerçevenin kısıtlayıcı yorumlara açık olduğunu ve uygulamada tutarsızlıklar yaşandığını öne sürmüştür. Görsel işitsel alandaki gelişmeler ise sınırlı bulunmuştur.

Sonuç

AB medya politikalarının üzerinde temellendiği üç ana konu iletişim ve ifade özgürlüğü, yerellik ve bölgesellik ve kamu hizmeti yayıncılığıdır. Bu üç konu çerçevesinde değerlendirildiğinde; incelenen bütün belgelerde Türkiye'nin çözümlemesi gereken başlıca sorunlu alanların düşünce ve ifade özgürlüğü, Türkçe'den başka dillerde yayın yapma özgürlüğü, editoryal bağımsızlık ve

RTÜK'ün yapılanmasına ilişkin olduğu görülmektedir. Müzakerelerin başladığı 2004 yılından itibaren en önemli gelişme, yasal mevzuatın Türkçe'den başka dillerde yayın yapılmasına olanak tanıyacak şekilde iyileştirilmesi olmuştur. Bununla birlikte başka dillerde yayın yapan kanal sayısı artış gösterse de benzer artışın kültürel çeşitliliği yansıtacak şekilde niteliksel olarak gözlenemediği söylenebilir.

RTÜK'ün yapısı hala sorunlu bir alan olarak durmaktadır. RTÜK üyelerinin TBMM tarafından, siyasi partilerin meclisteki sandalye sayısına bağlı olarak belirlenmesi, Kurul'u siyasi iktidara bağlı kılmaktadır. “Yandaş” olmayan medya kuruluşlarına RTÜK tarafından uygulanan idari ve adli yaptırımlar RTÜK'ün özerkliği sorununun önemli göstergeleridir. RTÜK'ün bağımsızlığı bir sorun olarak beklemekle birlikte, RTÜK kararlarının kamuoyuna açık hale getirilmesi Kurul'un şeffaflığı konusunda atılmış önemli bir adımdır.

İnternet Alan Adları Yönetmeliği ve Kamu Kurum ve Kuruluşları ile Gerçek ve Tüzel Kişilerin Elektronik Haberleşme Hizmeti İçinde Kodlu veya Kriptolu Haberleşme Yapma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, ifade özgürlüğünü koruyan uluslararası standartlarla uyumlu olmamakla birlikte vatandaşların internet erişimiyle ilgili haklarını olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir (ABGS, 2012g). Nitekim Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu bünyesindeki Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı, Nisan 2011'de internet servis sağlayıcılarının domain adı olarak kullanamayacakları 138 yasaklı sözcükten oluşan bir liste yayınlamıştır. Yine Şubat 2012 itibariyle 15 binden fazla site yargı kararıyla erişime kapatılmıştır. Bu uygulamaların şans oyunları, pornografik yayın ya da çocuk istismarına yönelik yapıldığı belirtilse de azınlık kültürlerine ve evrim teorisine yönelik çalışmalara ve yayınlara yer veren sitelerin keyfi olarak erişime kapatılması (bkz., Bianet, 2013) internette iletişim özgürlüğünün Türkiye için hala büyük bir sorun olduğunu ortaya koymuştur.

Türkiye AB medya politikalarına uyum sağlamada iletişim ve ifade özgürlüğü, kültürel çeşitlilik ve kamu hizmeti yayıncılığı konularında yavaş ilerleme göstermekle birlikte en hızlı adımlarını ekonomik liberalizasyon alanında atmıştır. Mart 2011'de yürürlüğe giren Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanunla Türk yayıncılık şirketlerinde yabancı sermaye payı %

50'ye çıkartılmış; mobil iletişim pazarında ara bağlantı ücretleri %30'a dūřürölmüřtür.

AB medya politikalarının temel ayağını 1989'da kabul edilerek 1997'de ve 2007'de güncellenen Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi (2007'de güncellenen adıyla Görsel-İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi) oluşturmaktadır. Direktif, költürel boyuta sıklıkla vurgu yapmakla birlikte, ekonomi merkezli olmakla eleştirilmiştir. Yayıncılık alanında yaşanan liberalizasyon süreciyle kamu hizmeti yayıncılığının, özellikle 1980'lerden itibaren, içine dūřtüđü krizi göz ardı eden direktif, yoğunlaşmanın önüne geçemediği için aslında medya çoğulculuğuna da katkı sağlayamamıştır (Bek, 2003b: 255).

KAYNAKÇA

- ABGS (2012a). "Avrupa Birliği'nin Tarihçesi." <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=105&l=1>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012b). "Avrupa Birliği'nin Hedefleri." <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=3>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012c). "Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinin Tarihçesi." <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=111&l=1>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012d). "AB Katılım Müzakereleri." http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/MuzakereCercevesi/Muzakere_Cercevesi_2005.pdf. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012e). "Katılım Müzakerelerinde Mevcut Durum." <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=65&l=1>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012f). "Ulusal Program" <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=195&l=1>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- ABGS (2012g). "Katılım Sürecine İlişkin Temel Belgeler", <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=123&l=1>. Erişim Tarihi: 15.05.2012
- ASKER, Ayşe (2010). "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde (1999-2005) Türkiye'nin Değişen İletişim Politikaları" *Global Media Journal*, 1(1): 1-17

<http://globalmediajournaltr.yeditepe.edu.tr/guz2010sayisi.html>. Erişim Tarihi: 04.04.2012

BEK, Mine Gencil (2003a). “Avrupa Birliği’nde İletişim Alanının Düzenlenmesi: Kültür Ağırlıklı Politikadan Ekonomi Merkezli Politikaya Doğru” (Editörler) Mine Gencil Bek. Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları, Ankara: Ümit Yayıncılık, , s.23-58

BEK, Mine Gencil (2003b). “Küreselleşme, Ulus-Devlet ve İletişim: Avrupa Birliğinin Türkiye’deki İletişim Politikalarına Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme.” (Editörler) Mine Gencil Bek. Avrupa Birliği ve Türkiye’de İletişim Politikaları, Ankara: Ümit Yayıncılık, s. 237-286.

BİANET, <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/136903-internet-yasaklari-traji-komik>, Erişim Tarihi: 26.01.2013

ÇAKIR, Vedat ve GÜLNAR, Birol (2012). “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Televizyon Yayıncılığına Yönelik Düzenlemeler.” http://perweb.firat.edu.tr/personel/yayinlar/fua_1667/1667_52807.PDF. Erişim Tarihi: 12.03.2012

DE SMAELE, Hedwig. (2009). “The Enlarged Audio-Visual Europe: The Many Faces of Europeanization” (Editörler) Alec Charles. Media in the Enlarged Europe: Politics, Policy and Industry., Bristol, Chicago: Intellect Books, s. 13-23

EUR-Lex (2012a). “2001/235/EC: Council Decision of 8 March 2001 on the principles, priorities, intermediate objectives and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey” <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2001:085:0013:0023:EN:PDF>. Erişim Tarihi: 21.08.2012

EUROPEAN Comission (2012a). “Enlargement: From 6 to 27 Members.” http://ec.europa.eu/enlargement/policy/from-6-to-27members/index_en.htm. Erişim Tarihi: 17.05.2012

- EUROPEAN Commission (2012b). “Enlargement: Conditions for membership”
http://ec.europa.eu/enlargement/policy/conditions-membership/index_en.htm. Erişim Tarihi: 19.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012c). “History of the Audiovisual Regulatory Framework” http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/history/index_en.htm. Erişim Tarihi: 17.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012d). “History of TVwF” http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/history/historytvwf/index_en.htm. Erişim Tarihi: 17.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012e). “Audiovisual Media Services Directive” http://ec.europa.eu/avpolicy/reg/tvwf/index_en.htm. Erişim Tarihi: 17.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012f) “MEDIA 1” http://ec.europa.eu/culture/media/index_en.htm. Erişim Tarihi: 17.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012g) “MEDIA 2007” http://ec.europa.eu/culture/media/about/index_en.htm. Erişim Tarihi: 18.05.2012
- EUROPEAN Commission (2012h) “CREATIVE EUROPE” http://ec.europa.eu/culture/media/creative-europe/index_en.htm. Erişim Tarihi: 18.05.2012
- OFFİCİAL Journal, 17.10.1989, “Council Directive of 3 October 1989 (89/552/EEC)” <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/consleg/1989/L/01989L0552-19970730-en.pdf>. Erişim Tarihi: 11.05.2012
- POYRAZ, Bedriye (2007). “Türkiye’de Kamu Hizmeti Yayıncılığı: Modası Geçmiş Bir Kavram mı?” Akdeniz İletişim, 6, s.19-46
- RTÜK (2012). “Avrupa Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (European Convention on Transfrontier Television)” http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/IcerikGoster.aspx?icerik_id=6ac52c35-c1e4-4c7f-9768-53b851dd1cae. Erişim Tarihi: 17.05.2012

- SCHİMMELFENNIG, Frank. ve SEDELMEIER, Ulrich. (2004). "Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to the Candidate Countries of Central and Eastern Europe", *Journal of European Public Policy* 11(4), s.661-669.
- STAMNEN, Theo (2008). "Avrupa Birliği'nin Gelişiminde Genişleme Ve Derinleşme Süreci Arasındaki Diyalektik İlişki" (Çev: Necati İyikan) *Akdeniz İİBF Dergisi* 15, s. 196-209.
- TBMM (2012). "Uluslararası Komisyonlar:Türkiye-Avrupa Birliği Karma Parlamentosu Komisyonu: Belgeler" http://www.tbmm.gov.tr/ul_kom/kpk/belgeler.htm. Erişim Tarihi: 13.05.2012
- THE Maastricht Treaty (1992). <http://www.eurotreaties.com/maastrichtec.pdf>, Erişim Tarihi: 11.07.2012
- THODY, Philip (1997) "An Historical Introduction to the European Union" New York: Routledge.
- TİMİSİ, Nilüfer (2003). "Anadilde Yayın: Avrupa Birliği ve Türkiye" *Avrupa Birliği ve Türkiye'de İletişim Politikaları içinde* (der) Mine Gencil Bek, Ankara: Ümit Yayıncılık, s.97-134.
- YÜKSEL, Mehmet (2009a). "Radyo ve Televizyon Hukukunun Gelişimi: 1929-1980" (Editör) Korkmaz Alemdar. *Türkiye'de Kitle İletişimi: Dün, Bugün, Yarın*. Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, s.210-212.
- YÜKSEL, Mehmet (2009b). "Türkiye'de Radyo ve Televizyon Hukuku" (Editör) Korkmaz Alemdar. *Türkiye'de Kitle İletişimi: Dün, Bugün, Yarın*. Ankara: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, s.393-420.